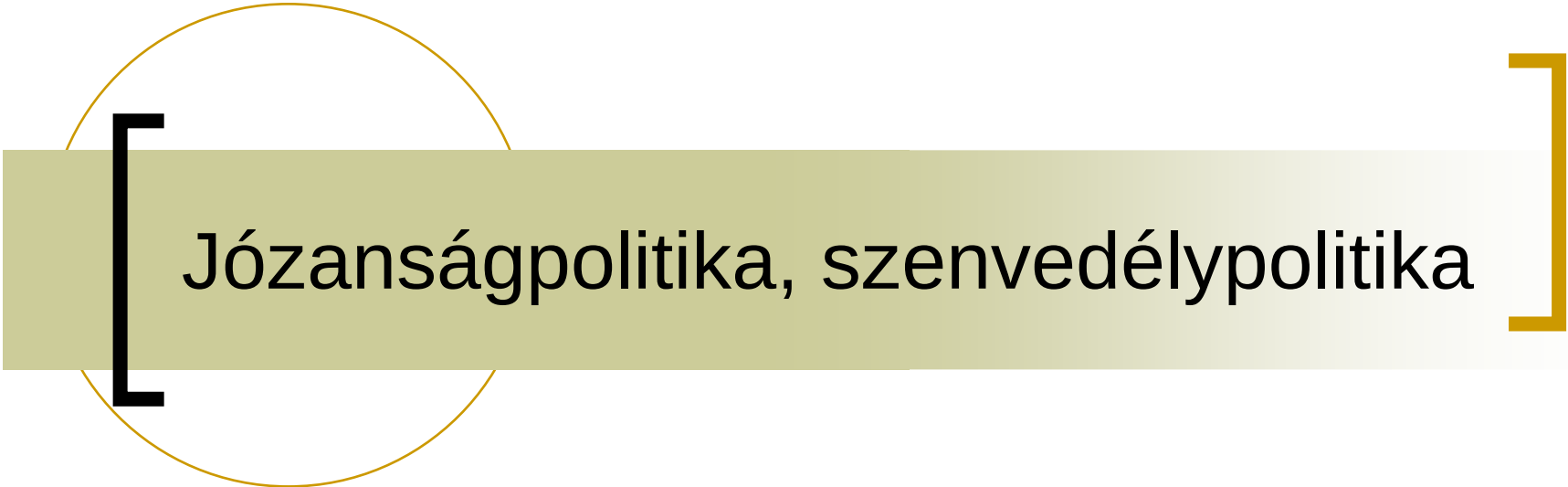

Józanágpolitika, szenvedélypolitika

Kelemen Gábor dr. habil.

A PTE ÁOK Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

Drogfüggőség – A prevenciótól az elterelésig

c. rendezvénye

Pécs, Diagnosztikai Központ

2007. március 22.

Ki irányítja az életedet?

„Rövid az élet, hosszú a művészet;
az igaz pillanat gyorsan elillan;
téveteg a tapasztalat;
dönteni nehéz.” *(Hippokratész)*

„Amit hallok - elfelejtem;
amit látok – arra emlékszem;
amit csinálok – az tudom.” *(kínai mondás)*

„Istenem, adj lelki békét, annak elfogadására,
amin változtatni nem tudok, bátorságot, hogy változtassak
azon, amin tudok, és bölcsességet, hogy felismerjem a
különbséget.” *(Alcoholics Anonymous fohász)*

A józan kultúra válasza

Az 1935-ben létrejött (AA), majd 1958-tól, az első TC megalakulásától fogva új lendületet kapó józan kultúra válasza:

Az életedet nem te irányítod, viszont a döntéseidért te vagy felelős. (Már a születésedet sem te választod, viszont, hogy van-e „választott szered” s, hogy mi a választott életfilozófiád, az a te döntésed eredménye.

[Alcoholics Anonymous /1935/]

William Griffith Wilson (1895 - 1971)

Bob Smith (1879 - 1950)

12-lépéses program. Ön- és kölcsönös segítség,
mely nem fogad el külső támogatást. Anonim,
spirituális, de nincs eszkatológiája.

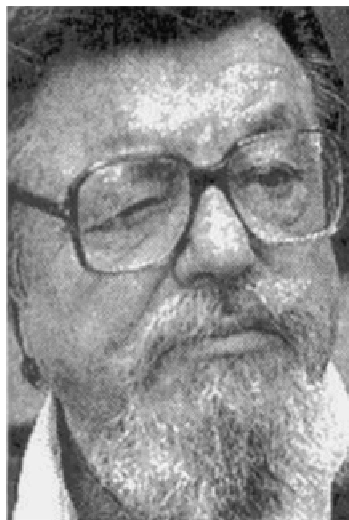
Dederich, Charles (1913–1997)

1958, Synanon

Santa Monica, California

Egész életre szóló rehabilitációs program és koncepció drogfüggők számára.

- Nem az egyes szakemberek, hanem *a közösség maga a legfőbb gyógyító tényező,*
- *Az ön- és kölcsönös segítség a kezelés sine qua non-ja.*

Józanság

- Az emberek életük során különféle egymásba illeszkedő kultúrákban élnek

(Humans are „held” in a series of expanding cultures of „embeddedness”)

- Korunk sajátossága, hogy a józanság jószerével csak a felépülő szenvedélyek körében élhető közösségi aktivitásként.
- Aki nem függő, annak nagyon nehéz józan partnerekre találni és józan kapcsolatrendszer kiépítenie.

Drogpolitika

Minden társadalomban léteznek hitek és értékek a drogokat illetően. Ezek a hitek és értékek azonban csak az utóbbi négy évtized során váltak – a nemzetközi drogstratégia kialakulásával párhuzamosan - a társadalmak drogpolitikájává.

A drogpolitika a drognak nyilvánított szerek kínálatának, keresletének befolyásolására, továbbá – az 1980-as évek végétől – ártalomcsökkentésre törekszik.

A drogpolitika nem azonos a drogokkal kapcsolatos, a nemzetállamok üzleti érdekeire koncentráló „drog-nagypolitikával”.

1839-1842 majd 1856-ban Nagy Britannia az Kínában betiltott ópiumkereskedelem fenntartásáért, helyreállításáért folytatott háborút.

Ma az USA az ópiumkereskedelem betiltása érdekében folytat más államokban katonai hadműveleteket.

Biopolitika

Noha biopolitika a felvilágosodástól fogva létezik, annak fogalmi meghatározása Michel Foucault nevéhez fűződik.

Foucault 1976-tól kezdte kidolgozni a biopolitika fogalmát.

A biopolitika a modern állam egyik új típusú hatalomgyakorlási modellje. A biohatalom, szemben a korábbi büntető, egy személy alakjában szimbolikusan megjelenített hatalommal, nem az élet és halál felett, hanem az élet érdekében fejt ki uralmát. Részben az egyes emberi testről, az életről való gondoskodás, részben a népesség biológiai-szociológiai állapotának befolyásolása révén működik.

Biopolitikai racionalitás

A szuverén hatalom dekonstrukciója.

A gyermekek, idősek, fogyatékkal élők, munkanélküliek, alkoholisták, drogosok – az elveszett bárányok – a társadalom speciális gondoskodásának célpontjai.

Mindez végső soron a bűnözőkre is kiterjed.

A bűnöző nem bűnöző, hanem hibázó ember, a fejlődésnek (ma már a műszaki fejlődésnek is) pedig éppen a „próba-szerencse” alapú tanulás a motorja.

Michel Foucault

(1926. október 15. -1984. június 25.)

A bolondság története a klasszicizmus korában (1961)

Az örülteket Pinel fellépése után a családi és vallási kötelékeitől, szenvedélyeitől **elidegenedett** embernek tekintették.

Foucault kritikusai szerint F. az anya szerepét „felejt el” elemezni munkáiban.

Késői műveiben – főként a hellenisztikus kor filozófiája és Nietzsche nyomán - az **önmagunkkal törődés** kérdése foglalkoztatta. Ebben inkább kapcsolódott a baudelaire-i narcisztikus dandizmushoz, mint az individuum létrejöttét lehetővé tevő görög filozófiához vagy Nietzsche-hez.

Probléma: „jóféle” és rossz drogokat különböztetett meg (ahogy van jó és rossz zene); az öntranszformációt szakadatlan lehetőségnek, s legfontosabb egyéni célnak tekintette.

A boldogság mint öncél (más cél és érték nélkül)

A biopolitikák többsége kijátssza a boldogság gondolatát a szabadsággal szemben. Az államnak azt a feladatot jelöli ki, hogy az állampolgárokat és a népet boldoggá tegye.

Az etika Foucault számára: önmagunk műalkotássá változtatása. Éles különbséget tesz felszabadulás és szabadság (felelősségesítés, responsabilization) között.

[Szenvedélypolitika]

A létezés művészetének és az élet élvezetének összekapcsolása. A szenvedély kultusza, elsősorban Baudelaire nyomán.

Az élvezet a drogfogasztásban találja meg referenciáját. A drogos élmény kap szerepet az én megkonstruálásában.

Míg a határhelyzetek átélését a modern társadalom a sportban messzemenően támogatja (s a szerelemben is megengedi), addig a drogokkal kapcsolatban tiltja.

[Hedonizmus és nárcizmus]

- Nem annyira egoista
„Jó ez a számomra?” (költség-haszon elemzés)
mint inkább
- **hedonista** „Jó érzést okoz ez nekem?”
és
- **nárcisztikus** nagy öntudat - „enyém az igazság”,
a saját erején nyargal „én irányítom az életemet”
„én önmagammat önmagammal mérem”
(Kosztolányi Dezső: Költő a XX, században)

Az élvezet történetisége

Közmondás:

„Ha néhány órára boldog akarsz lenni, rúgj be; ha néhány hónapra boldog akarsz lenni, házasodj meg; ha örökké boldog akarsz lenni, művelj egy kertet.”

Csikszentmihályi szerint a házasság élvezetes maradhat, akár a kert, ha az ember megtanulja a **kapcsolatművelést**. (Nem azonos a „kapcsolati tőkeművelés”-sel.)

Gyengédség, intimitás, elköteleződés, szenvedély.

Csíkszentmihályi Mihály (sz.: 1934)

1963-tól foglalkozik az élvezet (enjoyment) boldogság (happiness) kreativitás és szubjektív jóllét (subjective well-being) továbbá az öröm (fun) kérdésével. Főként az áramlás (flow) fogalmának kidolgozásával vált ismertté.

Áramlásélmény, amikor valaki világos célokkal és egyértelmű feladatokkal találja magát szemben. A játék és az áramlás gyakorlatilag szinonim fogalmak. (Ld. Donald Winnicott – Playing and Reality, 1971)

Különbséget tesz élvezet és öröm, kék közt. Örömet genetikailag programozott szükséglet kielégítése (evés, ivás, pihenés, szex), élvezetet ellenben olyan cselekvés nyújt, mely nem genetikai eredetű. (A magyar nyelvben nincs ilyen különbségtétel.)

[Csikszentmihályi: élvezet-addikció]

Pitirim Sorokin (1889-1968) nyomán különbséget tesz

ideációs, értékalapú és **érzéki, élvezet-alapú** társadalmak közt.

Napjaink élvezet-alapú materialista társadalmának uralkodó tévhite, hogy a test tudja, hogy mi a jó neki. Ez azonban egyáltalán nincs így. Hogy nincs így azt világosan mutatja a függőség, de kevésbé feltűnő módon a nem függők esetében ugyanez mondható el.

Amit akarok, amire vágyok az lehet, hogy valaha adaptív volt, ám ma már nem feltétlenül az. De megszoktam, hozzászoktam, függhetek tőle.

Korlátozza a szabadságomat. A szabadság kiteljesedése – képes vagyok olyan tenni, amihez nincs kedvem, amit a testem nem akar, ám szükségem van rá. Éppen ennek tanulása folyik a TC-ben.

A nemzetközi drogpolitika új fordulata

1961, New York – Egységes Kábítószer-egyezmény

Az egyezmény működésének ellenőrzésére létrehozták a Nemzetközi Kábítószer-ellenőrző Szervezetet (International Narcotic Control Board)

Változás a kábítószer-ellenőrzés filozófiájában. Azelőtt a Népszövetség nem foglalkozott érdemben a kannabiszszívás és az ópiumevés ázsiai, valamint a kokarágás dél-amerikai tradíciójával. Az ENSZ Kábítószer Bizottsága – hosszas viták után – úgy döntött, hogy a kannabiszszívás, a kokalevélrágás és az ópiumevés tradicionális szokását is visszaélésnek kell tekinteni és fokozatosan fel kell számolni.

Ellenben a gyógyszergyárak sikeres ellenállása miatt a szintetikus stimulánsokat, altatókat, nyugtatókat csak 1971-ben (Bécs) vonták nemzetközi ellenőrzés alá Pszichotróp anyagokra vonatkozó egyezmény néven.

Új veszélytudat

Szputnyik, 1957 – szembenézés a végtelennel

A lehetséges globális katasztrófa előérzete (vészjóslás: kimerülnek a Föld erőforrásai, a környezetszennyezés felborítja a ökológiai egyensúlyt)

A biztonság válik alapvető motivációvá

Gerald Caplan - kríziskoncepció

Vágy és vágyteljesítés

- 1960 – kazetták (Phillips)
- Dionüszoszi orgiasztikus együttélvezés vágya, fogamzásgátlók
- A beat-nemzedék hatása, a hitelesség keresése
- A drogok kultusza

[Az elég fogalmának eltűnése]

Hannah Arendt (1958) - Elidegenedés a nyilvánosságtól.

Radikális elidegenedés: a természet elvesztése és a történelem elvesztése (a világ kettős elvesztése)

A banauzus (nyárspolgár) kizárólag a hasznosságot tartja szem előtt. Megveti a szórakozást, mert nem hasznos.

Az 1960-as évektől fogva a szórakozás modellje, az önélvezet (melynek végpontja a szex és az extázis), a test, az **elég fogalmának eltűnése** ad koherenciát.

[„The personal is political”
„*ami személyes, az politikai*”]

Az 1960-as évek eleje: a demokrácia által garantált *politikai szabadság* talaján megvalósítható *személyes szabadság* elérésének eszményét hirdették meg. Ugyanakkor problematizálódott a szabadság fogalma ld. Berlin, a szabadság két fogalma, „freedom from – freedom for”, 1958)

A Buber-Rogers vita

1957 április 18.

University of Michigan

Martin Buber: „létezni annyi, mint valamivé válni”.

Carl Rogers: „a tapasztalatot az expresszió hozza létre”.

A Buber-Rogers vita

1957 április 18.

University of Michigan

Célszerű megkülönböztetni a **személy** és az **individuum** fogalmát. Az ember egyre inkább individuummá válhat, anélkül, hogy egyre emberibb lenne.

Az individuum pusztá egyediség.

A személy az, aki valóban a világban él, a világgal él. Reciprok a viszonyuk.

- „I am *against* individuals and *for* persons.”

Pierre Hadot (1922)

Exercices spirituels et philosophie antique. Paris, Etudes augustiniennes, 1981. (Collection des études augustiniennes. Série antiquité ; 88).

Philosophy As a Way of Life: Spiritual Exercises from Socrates to Foucault (Blackwell Publishing Limited, 1995)

Az antik gyógyító-filozofikus életművészet az ésszerű életvezetésre irányult: kontemplációra és praxisra.

[Epikurosz (i.e. 341-270)]

- A „kert” iskolájának létrehozója
Tanainak meghamisítói szerint az
érzéki gyönyörök hajszolását, az
személyes kielégülés minden más fölé
helyezését kapcsolták a tanításához.

Sztoikusok

- Kitioni (Ciprus) Zénón alapította (i.e. 333 - 264.
- Epiktétosz (50-138) – a filozófia föladata, mintegy a lélek orvosáé, kigyógyít a külvilággal való hívságos foglalkozásból.

„Nem maguk a dolgok zavarnak minket, hanem a dolgokról alkotott véleményünk.”

Seneca (sztoikus)

(i. e. 4 – i. u. 65)

Egy orvosság van a szenvedések ellen:
elszakadni a földi dolgoktól és visszavonulni a
szellem birodalmába.

A sztoicizmus nem élni tanított, hanem előkelő
gestussal meghalni – „a szép halál tudománya”

[Sextus Empiricus (200 körül)]

Az alexandriai orvosi iskola egyik tagja.

Javasolt gyógymódok:

- Ataraxia – tartózkodni az ítéletektől, szenvedélyektől mentesség, a kedély és lélek rendíthetetlen nyugalma (nem a lélek „ataxiája”)
- Apatheia – egykedvűség, közömbösség

Friedrich Nietzsche

1844-1900

A magasabbrendűek, aki veszélyes
életre képesek. „Válj önmagaddá!”

[Józsáág és szenvedély]

Hegel szerint a hellenisztikus filozófusok és sztoikusok „önmagunkkal törődés” elve nem egyéb, mint a polis-ban való civil részvétel iránti nosztalgia és annak helyettesítése iránti vágy. (A filozófia története)

Ugyancsak Hegel szerint a modern kor sajátossága az uralkodó szenvedéllyel jellemezhető individuum.

A szenvedélyes józan ember nemcsak individuum, hanem szolidáris személy is.

Tesztkérdések

- Miért jelentett 1961 fordulatot a nemzetközi drogpolitikában?
- A – Ettől fogva a kannabiszszívás, a kokalevélrágás és az ópiumevés tradicionális szokását is visszaélés tekintik
- B - Ekkor vonták a szintetikus stimulánsokat, altatókat és nyugtatókat vonták nemzetközi ellenőrzés alá
- C – Ekkor kötötték az első nemzetközi ópiumegyezményt
- D – Ekkor mondták ki, hogy a kokain gyártását kizárólag tudományos célra szabad engedélyezni

Tesztkérdések

Mi volt az 1957-es Buber-Rogers vita konklúziója?

- A – Célszerű különbséget tenni különbséget tesz értékalapú és élvezet-alapú társadalmak között
- B – Célszerű különbséget tenni élvezet és öröm között
- C – Célszerű különbséget tenni személyes és politika szabadság közt
- D – Célszerű megkülönböztetni a személy és az individuum fogalmát.

Tesztkérdések

Kitől származnak a következő sorok:
„Rövid az élet, hosszú a művészet;
az igaz pillanat gyorsan elillan;
téveteg a tapasztalat;
dönteni nehéz.”

A – Seneca

B – Hippokratész

C - Sextus Empiricus

D - Epikurosz

Tesztkérdések

Kinek az életfelfogását vezeti
elsősorban a következő kérdés:

„Jó érzést okoz ez nekem?”

A – nárcisztikus

B – egoista

C – sztoikus

D - hedonista